

GÖÇ MAĞDURU YAŞLILAR: ERZURUM-OLTU-İNANMIŞ KÖYÜ ÖRNEĞİ

Dr. Buket ÇAKIR*

Arş. Gör. Hayrettin ŞAHİN**

ÖZ

Yoğun göç veren köyler, çoğunlukla çalışma çağındaki nüfusun yaşlıları köyde bırakıp gitmesi ve yaşlandığında çocuklarını gittiği yerde bırakıp geri dönmesi şeklinde gerçekleşen nüfus hareketleriyle giderek yaşlılara terk edilmiş, ıssızlaşmış ve bunun sonucunda yaşlılar yalnız kalmış ve muhtaç duruma düşmüşlerdir. Bu çalışmayla, köylerde yaşayan yaşlıların sorunlarının görülüp çeşitli sosyal politikalarla çözüm üretilmesine yardımcı olunması amaçlanmıştır. Bu Araştırma, Erzurum İli, Oltu İlçesi, İnanmış Köyünde mevcut koşulları tanımak ve çoğunluğu oluşturan yaşlı nüfusun sorunlarını tespit etmek için yapılan nitel bir araştırmadır. Araştırmada ele alınan yaşlı grubunun içinde bulunduğu sosyal yapı dikkate alınarak gündelik yaşam örüntüsü irdelenmiştir. Yorumlayıcı etkileşimcilik ile etnografik yaklaşımlarından yararlanılarak katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler yapılmıştır. Yorumlanarak anlamlandırılan bulgulara (yalnızlık ve muhtaçlık) ilişkin çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal yaşam, yaşlıların sorunları, köyde gündelik yaşam, göç sonrası

OLD PEOPLE THE VICTIMS OF MIGRATION: CASE OF ERZURUM-OLTU-İNANMIŞ VILLAGE

ABSTRACT

Emigrant villages are abandoned and deserted to the elders with the population movements as working age population's leaving elders in village and returning back when they are old and leave their children there; as a result, old people become alone and needy. In this study, it is aimed to determine elders' problems and help to find solutions with various social policies. This study is a qualitative research to understand the present conditions of Inanmis village of Oltu district of Erzurum province and to detect the problems of old people that is the majority of population. Considering the social structure of the daily life patterns of the old people were examined. With the help of interpretive interactionism and ethnographic approaches participant observation, a semi-structured, unstructured interview was conducted. Some suggestions related to the findings (desolation and neediness) that were become meaningful by interpretation were made.

KeyWords: Rural life, problems of elderly, daily life in the villiage, after migration

1. GİRİŞ

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki payı giderek artmaktadır. Türkiye’de 2007 yılında yaşlı nüfusun (65 yaş ve üstünün) diğer nüfusa (0–64 yaş arası) oranı 0,076 iken; bu oran 2013 yılında 0,083’e çıkmıştır. Yaşlı nüfusun yükselme eğilimi aynı yıllar arasında kadınlarda 0,088’den 0,095’e çıkarak daha belirgin bir hal almıştır (TÜİK, ADNKS, 2014). 2020 yılında Türkiye nüfusunun 87 milyona varacağı, yaklaşık 7 milyonunu ise 65 yaş ve üstü nüfusun oluşturacağı öngörülmektedir. Yaşlı nüfusun yükselme eğilimi, Avrupa ülkelerine kıyasla çok düşük olmakla birlikte; yaşlı nüfusun nitelikleri üzerinde daha fazla düşünmemizi, sorunlarını ortaya çıkarmamızı ve çözümlerine yönelik uygulamaları bir an önce hayata geçirmemizi gerektirmektedir.

Yaşlanma bedensel olarak kaçınılmaz bir süreçtir. Ancak bu süreç beraberinde toplumun örgütlenme biçimine ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişen ve çeşitlenen sorunları da beraberinde getirmektedir. Modern toplumda aile bağlarını

*Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cakirbuket@gmail.com

** Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Doktora Öğrencisi, sahinhayrettin@gmail.com

zayıflatan ve bireylerin sorumluluk anlayışlarını değiştiren gelişmeler, yaşlı nüfusun sorunlarını daha görünür hale getirmiştir. Gelişmiş ülkelerde yaşlılık ve özellikle yaşlıların ekonomik ve sağlık açısından yetersizliği sorunu çeşitli sosyal devlet teknikleri aracılığıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Örneğin; refahın büyük ölçüde piyasadan karşılandığı Anglo-Amerikan modeli içinde yer alan ülkelerde yoksul yaşlıları da içeren seçilmiş dezavantajlı gruplara yönelik sosyal yardımlar öne çıkmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde de, 1980 sonrası ön plana çıkan tamamlayıcı refah devleti anlayışı gereği sadece ihtiyaç içindekilere müdahale edilmektedir. Sosyal refahın sağlanmasında ve yaşlılara yardım ve dayanışmanın da dâhil olduğu çeşitli sosyal hizmetlerde alt yüklenicilere de önemli rol verilmektedir. “Refah karması” olarak adlandırılan sivil sektör, gönüllü sektör, özel sektör, yerel yönetimlerin organizasyonları ve dini kurumlar vb. devletin yanında yer almaktadır (Özdemir, 2004).

Gelişmiş sosyal devlet örneği veren Almanya’da yaşlı ve bakıma muhtaçlara yönelik hizmetler, belediyelere bağlı resmi kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve özellikle kiliseler tarafından verilmektedir. Yaşlı ve bakıma muhtaçlar için sağlık sigortası kurumlarına bağlı bakım sigortası da mevcuttur. Bakıma muhtaç yaşlıların, isteğe bağlı olarak ya aile fertleri ya da sağlık sigortaları tarafından tanınmış olan bakım kuruluşlarınca evde bakımları yapılabilmektedir. Yaşlılara daha iyi yaşam standardı sağlamayı amaçlayan bu uygulamalara rağmen sorunlar bütünüyle çözmüş değildir. Örneğin, Almanya’da yaşlıların sağlık bakım sigortasından yararlanabilmesi için katkı payı vermeleri gerekmektedir. Katkı payı, yaşlıların gelirleri bugün için 2.500 Euro’nun altında ise birinci derecedeki aile fertlerinin gelirlerinden karşılanmaktadır. Buna kira, mutfak, elektrik ve su giderleri yanında yaşlılığa bağlı sağlık sorunlarıyla ilgili sürekli artan harcamalar da eklendiğinde özellikle alt ve orta gelir grubunda yer alan emekli yaşlıların giderek yoksullaştığı daha açık görülmektedir (Kaya, sosyal hizmet uzmanı, kişisel görüşme).

Çoğunlukla gelişmemiş ülkelerin sorunu olarak görülen fakirlik, tüm dünyada yaygınlaşırken; gelişmiş ülkelerde sosyal bağların zayıflamasıyla ilişkilendirilen yaşlı yalnızlığı sorunu da giderek genelleşmektedir.

Ülkemizde yaşlıların karşılaştığı sorunlar, bakıma muhtaçlık, sağlık, düşük gelir düzeyi, yalnızlık, ekonomik ve sosyal kaynaklara ulaşmadaki zorluk, küresel krizlerin mali ve kültürel etkileri, uyum ve sosyal politika eksiklikleri olarak belirtilmektedir (Danış,2009: 68).Bu sorunların çözümüne yönelik çeşitli yasal düzenlemeler yapılmakta ve sosyal politikalar uygulanmaktadır. 1977 yılından beri 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz, kimsesiz vatandaşlara aylık verilmektedir. Ancak Almanya ile karşılaştırıldığında bu aylığın oldukça düşük olduğu görülmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, diğer bakanlıklar, belediyeler, dernek ve vakıflar, yaşlılara yeme-içme, barınma, psiko-sosyal destek vb. hizmetlerin sunulduğu huzurevleri işletmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ayrıca kurumda ve evde bakım hizmeti verilmektedir. Belediyeler ise ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmakta, gıda, yakacak, ev temizliği hizmetlerine destek vermekte ve belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamaktadır. Gelişmiş belediyeler ayrıca danışmanlık ve poliklinik hizmetleri, aşevinden evlere yemek dağıtımı, nakdi yardım, ambulansla evden sağlık hizmeti vermektedir. Yaşlıların özel gün kutlamalarına, sinema ve tiyatro etkinliklerine, davetlere katılımları sağlanmakta ve gezi programları düzenlenmektedir (ÖYHGM, 2012). Bu sosyal hizmet ve yardımların, hükümetler, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından kır kent ayrımı yapılmadan yürütülmesi amaçlanmaktadır. Ancak pratikte kırsal bölgelerdeki yaşlılara çok fazla ulaşamadığı görülmektedir.

Giddins, (2008: 425) sosyal refahın sağlanmasındaki kurumsal sorumluluğun devletten özel sektöre, gönüllü kuruluşlara ve yerel topluluklara bırakılmasını, bireylerin kendi aile ve topluluklarına yönlendirilmesi süreci olarak ifade etmektedir. Türkiye’de aile, geçmişten bu yana bizzat üyelerini koruma işlevini, devletten aldığı koruma güvencesinin katkısıyla yerine getirmeye çalışan bir kurumdur. Aile, halen Devletin koruma güvencesinin yetersiz kaldığı durumlarda da kendi ürettiği ya da var olana eklediği çeşitli mekanizmalarla varlığını devam ettirmektedir. Ancak aile kurumunun koruma işlevi de, çoğu zaman kırsal kesimde çocukların kente göç etmesiyle yalnızlaşan yaşlılar için mümkün olamamaktadır.

Kırsal nüfusu azaltan, kentsel nüfusu ise artıran en temel olgu olarak ortaya çıkan kırdan kente doğru yaşanan nüfus hareketi, kırsal bölgelerdeki toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfusun oranını da artıran bir etken olarak düşünülebilir. Ancak ülkemizde özellikle yoğun göç veren Doğu Anadolu bölgesinde yer alan iller ve kırsalları arasında yaptığımız bir karşılaştırmada yaşlı nüfusun hem yoğunluğunun hem de niteliğinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Örneğin; gelişmişlik düzeyi en düşük illerimizden biri olan Ağrı ili ile kırsal arasında yaşlı nüfus yoğunluğu açısından belirgin bir farklılık yoktur (TÜİK, 2014). Hatta beklenenin aksine kırsal nüfus içinde yaşlı nüfus oranı oldukça düşüktür. Buna karşılık, Doğu Anadolu’nun gelişmiş illerinden biri olan Erzurum ilinin kırsalında hem nüfus yoğunluğu daha düşük, hem de toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun payı yüksektir. TÜİK, 2007 nüfus verilerine göre, Türkiye genelindeki yaşlı nüfusun, yaşlılar dışındaki nüfusa oranı 0,076 iken; Erzurum’un Oltu ilçesinde bu oran 0,124’tür. TÜİK, 2013 verilerine göre bu oran Türkiye genelinde 0,083’e; Oltu’da 0,137’ye ulaşmıştır. Oltu’da yaşlı nüfus oranı, Türkiye genelindeki yaşlı nüfusa göre hem daha yüksek, hem de daha hızlı artmaktadır.

Yaşlı nüfus oranları neden kentlerde çoğunlukla düşerken; bazı köylerde sürekli artma eğilimindedir? Yaşlı nüfusun yapısal özellikleri nelerdir? Neden yaşlı nüfus niceliksel ve niteliksel olarak bölgelerarasında ve aynı bölge içindeki benzer yerleşim yerlerinde farklılıklar göstermektedir? Köylerde göç mağduru olarak tanımlayabileceğimiz yaşlıların durumları nasıldır, beklentileri nelerdir? Ülkemizde kapsamını daha da genişletebileceğimiz bu sorular doğrultusunda yapılacak araştırmalara ve ortaya çıkacak bulgular ışığında uygulamaya konulacak sosyal politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Sorunların giderek küreselleştiği ve karmaşık hale geldiği dünyamızda makro ölçekteki sorunlarla baş edebilmek zorlaşmakta ve analiz birimleri küçültülerek özel koşullar öne çıkarılmaktadır. Bu Araştırmanın amacı, yaşlı nüfusun yoğun olduğu bir köy olan Erzurum İlinin Oltu İlçesine bağlı İnanmış Köyü’nde mevcut koşulları tanımak ve yaşlı nüfusun sorunlarını tespit etmektir.

2. YÖNTEM

Bu Araştırma, konuya yorumsamacı bir yaklaşımla kendi doğal ortamında yaklaşan nitel bir araştırmadır. Araştırmada, yorumlayıcı etkileşimcilik ile etnografyadan yararlanılmıştır. Doğal ortam içinde ele alınan konu anlamlar yoluyla yorumlanmıştır (Denzin ve Lincoln, 2003: 1-45). Denzin’e göre, yorumlayıcı etkileşimciliğin konusunu, bireylerin kendi hayatlarına verdikleri anlamları değiştiren ve biçimlendiren deneyimler oluşturmaktadır. Bireyin hayatında önemli izler bırakan bu deneyimler birer etkileşim uğrağıdır. Bireyin deneyimlediği sorun karşısındaki değişimi, ilişki ağlarının, davranış örüntülerinin de değişimine yol açacağından kişinin yaşamındaki bu uğraklar, sosyal ve kamusal dünyasında da gözlenebilecektir. Denzin’e göre, sorunlar her zaman biyografiktir, oysa kamusal konular her zaman tarihsel ve yapısalıdır. Biyografi ve tarih, her zaman bireysel yaşamı ve onun sorunlarını, kamusal olanla, tarihsel-sosyal yapıyla bağlantılandıran yorumlama sürecinde

birleşmektedir (Denzin, 1989, aktaran Çelebi, 2004: 206-217). Araştırmada kullandığımız etnografik yaklaşım ise, kültürel bağlamı içinde bireyleri gözlemleyerek rutini kendi doğal çevreleri içinde anlamayı sağlamaktadır.

Veriler, Nisan 2014-Ekim 2014 tarihleri arasında 6 aylık bir süre içinde temel etnografik veri toplama tekniği olan katılımcı gözlem ve mülakatlar yoluyla toplanmıştır. Gözlem ve alanla ilgili çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler katılımcıların verdikleri anlamlar yoluyla mekanik olmayan bir tarzda yorumlanarak sosyal yapıya bağlanmıştır.

23 katılımcıyla söyleşi tarzında ve esnek akışta yapılan görüşmeler, alanla ilgili gözlem ve incelenen kaynaklar yoluyla edinilen kanaatler doğrultusunda yarı yapılandırılmış ve etkileşim içinde kendiliğinden ortaya çıkan yapılandırılmamış biçimde gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaşam dünyaları hakkında ne düşündükleri ve hissettiklerini istedikleri şekilde ifade edebilmelerine olanak veren zeminin hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Görüşme öncesi araştırmacı kimliği açıklanmış ancak araştırmacının alana kişisel ağlarla dâhil olması, kültürel atmosfere uyumlu davranış göstermesi ve görüşmelerde içtenlikli davranış sergilemesi araştırmacı kimliğinin öne çıkarmasını engellemiştir. Yine görüşme öncesi katılımcılara hazırlanan etik bildirim okunarak onaylarına sunulmuştur. Deşifre edilerek metne dönüştürülen mülakatlarda araştırma etiği çerçevesinde katılımcıların isimleri kullanılmamış, K1'den K23'e kadar kodlandırılmış, görsel kayıtlarda ise kişilere yönelik doğrudan görüntü alınmamaya çalışılmıştır.

Mülakat Katılımcılarının Özellikleri

K1,85 yaşında kadındır. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K1 ninenin eşi ölmüştür. Hanesinde bekâr oğluyula birlikte yaşamaktadır.

K2,72 yaşında kadındır. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K2 nine evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K3,77 yaşında erkektir. 1 erkek 2 kız çocuğu olan K3 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K4,81 yaşında kadındır. Çocuğu olmayan K4 ninenin eşi ölmüştür. Hanesinde yalnız yaşamaktadır.

K5,65 yaşında erkektir. 1 erkek 1 kız çocuğu olan K5 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K6, 69 yaşında erkektir. 3 erkek, 2 kız çocuğu olan K6 dede evlidir. Hanesinde eşi ve bekâr kızıyla birlikte yaşamaktadır.

K7, 68 yaşında erkektir. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K7 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K8, 72 yaşında erkektir. 2 erkek, 3 kız çocuğu olan K8 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K9, 73 yaşında erkektir. 1 erkek, 5 kız çocuğu olan K9 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K10, 75 yaşında erkektir. 2 erkek, 3 kız çocuğu olan K10 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K11, 78 yaşında erkektir. 2 erkek çocuğu olan K11 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K12, 78 yaşında erkektir. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K12 dede evlidir. Hanesinde eşi, köyde kalan evli oğlu ve torunlarıyla birlikte yaşamaktadır.

K13, 74 yaşında kadındır. 1 erkek, 2 kız çocuğu olan K13 nine evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

K14, 72 yaşında erkektir. 3 erkek, 3 kız çocuğu olan K14 dede evlidir. Hanesinde eşi ve 1 erkek, 1 kız bekâr çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır.
K15, 66 yaşında erkektir. 2 erkek, 4 kız çocuğu olan K15 dede evlidir. Hanesinde eşi ve bekâr kızıyla birlikte yaşamaktadır.
K16, 75 yaşında erkektir. 5 erkek, 1 kız çocuğu olan K16 dede evlidir. Hanesinde eşi ve bekâr oğluyula birlikte yaşamaktadır.
K17, 74 yaşında kadındır. 2 erkek, 4 kız çocuğu olan K17 nine evlidir. Hanesinde eşi ve bekâr oğluyula birlikte yaşamaktadır.
K18, 77 yaşında erkektir. 3 erkek, 3 kız çocuğu olan K18 dedenin eşi ölmüştür. Hanesinde yalnız yaşamaktadır.
K19, 60 yaşında erkektir. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K19 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.
K20, 67 yaşında erkektir. 3 erkek çocuğu olan K20 dede evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.
K21, 79 yaşında kadındır. 4 kız çocuğu olan K21 ninenin eşi ölmüştür. Hanesinde yalnız yaşamaktadır.
K22, 68 yaşında kadındır. 3 erkek, 4 kız çocuğu olan K22 nine evlidir. Hanesinde eşi ve bekâr olan 1 kız ve 1 erkek çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır.
K23, 66 yaşında kadındır. 3 erkek, 1 kız çocuğu olan K23 nine evlidir. Hanesinde eşiyle birlikte yaşamaktadır.

3. İNANMIŞ KÖYÜNÜN SOSYAL YAPISINA İLİŞKİN BULGULAR

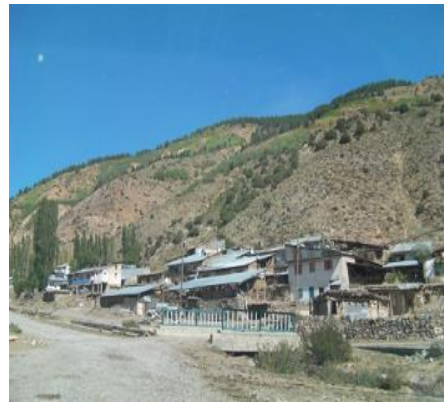
Temel yerleşme birimlerinden biri olan köy, içinde yaşayanların yaşam biçimini şekillendirirken, sosyal çevrenin ve sosyal bağların niteliğinden köy ahalisinin özellikleri elde edilir.

3.1. Fiziki Özellikler

İnanmış Köyü, Erzurum ilinin kuzeydoğusunda Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinin kesişim noktasında yer alan Oltu ilçesine bağlıdır. Erzurum iline 80 km. Oltu ilçesine ise 28 km. uzaklıktadır. Karasal iklim koşullarının etkisi altındaki Köyde yazlar genellikle ılık, kışlar ise soğuk ve kar yağışlı geçer.

Resim 1. Ülkemizde çoğunlukta olan toplu köy tiplerinden biridir.

Resim 2. 1925 rakımlıdır.

Resim 3. Resim 3. Kışın hava sıcaklığı ort. -15; en çok -40 derecedir

yatma yeri, seki olarak adlandırılan oturma yeri ve soba; sofada yataklar, çamaşırlar, günlük kullanılan araç gereçler bulunmaktadır. Banyo yoktur, tuvaletler ise evin dışında ve yakınında bir yerdedir. Bazen iki katlı da yapılan evlerin üst katı kerpiç, alt katı taş duvar, çatısı ise sactır. Her evin mutlaka bazen ayrı, bazen de bitişik yapılmış; içerisinde yiyecekler, mutfak takımları vb. bulunan bir kileri vardır.

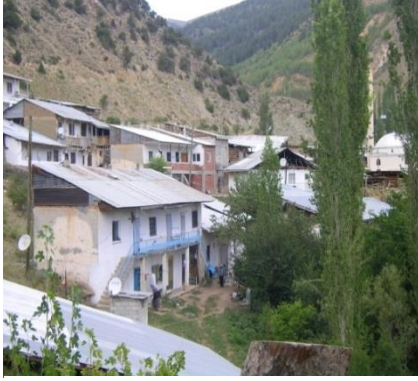
1990'lı yılların sonlarına doğru Köyde fark edilir bir değişim **yaşanmıştır**. Bu sosyal değişim en çok evlerde **gözlenmiştir**. Tek katlı daire tipinde ve geçmişe göre daha modern yapılan evlerde evli çocuklar için ayrı kapılı oda-sofa bölmesinin yerini, sayısı 3'e 4'e çıkan ve yatak odası, misafir odası, oturma odası şeklinde ayrılan odalar alır. Mutfaklarda tabak, tencere gibi araç gereçlerin bulunduğu dolaplar ve yemek pişirmek için tüple kullanılan bir ocağın yer aldığı bir düzen **kurulmuştur**. Banyo yeri yapılır, tuvalet içeriye alınır.1990'lı yıllarla beraber artık evlerin yanında, ot depolarının (merek), ahırların üzeri de sacla örtülmüş, telefon, çamaşır makinası, buzdolabı, bulaşık makinası, televizyon, elektrikli fırın vb. aletler görülmeye başlamıştır. Bugün özellikle buzdolabı ve telefon hemen hemen her evde vardır. Isınma için 1990'lı yıllar ve öncesinde neredeyse köyün tamamı tezek ve odun kullanmaktayken; şimdi çok az tezek, çoğunlukla odun-kömür kullanılmaktadır. Kömürün hava kirliliğine sebep olduğu köylülerce sıklıkla vurgulanmasına rağmen, hem köyde odun getirecek genç kalmaması, hem de sosyal yardım olduğu için bedava olması kullanımı artırmaktadır.

Resim 4. Sac kaplı çatılar, ot depolama yeri ve kiler olarak kullanmaya elverişli hale gelmesi için yüksek tutulmuştur.

Resim 5. Bazı evler ahıra çok yakın, bazıları ise yaklaşık 100 metre mesafededir.

Resim 6. 1970'li yıllarda yapılmış 4 ayrı kapısı olan 2 katlı bir ev.

Köyde halen içme suyu, kanalizasyon şebekesi, elektrik, sabit telefon, bir cami ve bazı ucuz tüketim maddelerinin ve ev tipi gaz tüpünün satıldığı bir dükkân bulunmaktadır. Buna karşılık, ne okul, ne de sağlık ocağı/evi vardır. Köyde doğup büyümüş imam dışında devlet memuru yoktur. Sağlık ocağı ve fırın olmaması en yakın ilçe merkezi olan Oltu'yla ilişkileri yoğunlaştırmaktadır. En temel ihtiyaç maddesi olan ekmek çoğunlukla imece yoluyla yapılabilmeyle birlikte; hazırlık aşamasındaki güçlükler nedeniyle bazen ilçe merkezine

gidenlere sipariş verilerek sağlanmaktadır. Siparişle ekmek getirenler daha çok güçsüz ve hasta yaşlılardır. Son iki yıldan beri ise, sadece yaz aylarında bir kamyon üstünde gelen gezici bir bakkal-manavdan ekmek, sebze ve meyve, meyve suyu, yumurta vb. ihtiyaçlarını gidermektedirler.

3.2. Demografik Özellikler

TÜİK verilerine göre köyün nüfusu 2007 ile 2013 yılları arasında sırasıyla, 170, 166, 175, 162, 154, 135, 127'dir. Araştırma yapılan 2014 Nisan Ayı itibariyle ise nüfus 116 olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte; kış aylarında azalan köy nüfusu, yaz aylarında ve özellikle bayramlarda anne ve babalarını ziyarete gelen yakınlarla artmaktadır.

İnanmış Köyü nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı şöyledir:

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Toplam Nüfusa Oranı
0-14 Yaş	9	% 7,75
15-50 Yaş	32	% 27,58
50-64	9	% 7,75
65 Yaş ve Üstü	66	% 56,89
Toplam	116	% 100

Köyde 65 yaş ve üstü yaşlı grubunda 66 kişi bulunmaktadır. Yaşlılık sosyolojik açıdan bir toplumda belirli yaş grubundan beklenen davranışlar ve toplumun o gruba verdiği değerlerle ilgilidir. İnanmış Köyü'nde yaşlılığa ilişkin değer ve tutumlar yaygın anlayışa göre oldukça farklıdır. Dünya Sağlık Örgütü'nün biyolojik yaşlanmayı esas alan bir sınıflandırmasına göre, 45-59 yaş arası orta yaş, 60-74 yaş arası yaşlılık, 75-89 yaş arası ileri yaşlılık, 90 ve üstü ise ihtiyarlık kategorisine alınmıştır. Köyün sosyo kültürel anlayışına göre, 50 yaşını geçmiş torun torba sahibi olmuş herkes yaşlı olarak görülmektedir. Toplam nüfusa oranı yaklaşık % 57 olan 65 yaş ve üstü yaşlı grubuna, 50-64 yaş arası grubu da eklediğimiz de Köydeki yaşlı oranı yaklaşık % 65 olmaktadır. Bununla birlikte; 15 yaş üstü gençlerin Köyden ayrılma eğilimi taşıdığı göz önüne alındığında yaşlı nüfusunun daha da artacağı söylenebilir.

Köyde ortalama eğitim düzeyi düşüktür. Okuryazarlık oranı erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir. Erkeklerin çoğu okuryazar olmaların rağmen ilkökul diploması olan çok azdır. Hâlihazırda ilköğretim çağında 4 çocuğun olduğu köyde okul bulunmadığı için çocuklar civar köydeki bir okula gitmektedirler.

Bugün köyde içinde yaşanılan 45 hanenin hepsinde 65 yaş ve üstü yaşlı bulunmaktadır. Hanelerin % 46,6'sında(21 hane) karı-koca yaşlılar vardır. Kocasını ölmüş 4

yaşlı nine, çocuklarıyla birlikte. Hanelerin % 35,5'inde (16 hane) yaşlı karı-koca çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır. Tek kişilik hanelerin oranı ise % 8,8'dir. Dört tane olan tek kişilik hanelerin birinde 77 yaşında bir dede, diğerlerinde 79, 81 ve 85 yaşlarında nineler yaşamaktadır. Tek başına yaşayan yaşlı nüfus özellikle Avrupa ülkelerinde olağan, Türkiye'de çok nadir görülmektedir. Hele hele geleneksel köy ailesinde yaşlıların ayrı evde oturması dahi düşünülemez iken; İnanmış Köyünde yalnız yaşayan yaşlıların yaşlı nüfusuna oranı %6; toplam nüfusa oranı % 3,6'dır. Göç, ebeveynler, evli kardeşler ve onların çocuklarının aynı çatı altında ayrı bölmelerde birlikte yaşadıkları büyük aile düzenini **değiştirmektedir**. 1990'lara kadar olan göç sürecinde en azından bir çocuğun ebeveynlerle birlikte kalması sağlanırmış. Genellikle evlenen büyük erkek çocuk ayrı ev açar, evlenen küçük erkek çocuk baba evinde kalırmış. 1990 sonrasında aile göçleri başladığında artık karı-koca aile yapısı yaygınlaşmaya başlamıştır.

3.3. Nüfus Hareketleri

Kendince neden- sonuç analizi yapan 78 yaşındaki K11 dede, bugünden geçmişe bakıyor ve göçe yol açan koşulları 19. Yüzyılda başlayıp Birinci Dünya Savaşına kadar süren Rus işgallerine bağlıyor.

“Köydeki birçok kişi farklı yerlerden gelmiş, özellikle Rusya ile yapılan savaşlar sonucu birçok kişi göç etmiş başka yerlere, bir kısmı gidilen yerlerde kalmışlar, bir kısmı ise geri dönmüş, daha öncesinde bu köyde yaşayanlar da başka yerlere göç etmişler. Rus işgali olduğu sırada köylüler hemen her şeyi bırakıp kaçarmış, bazıları köyün dağlarında vakit geçirir, Rusların gitmesini beklermiş, bazıları ise uzun yolculuklara çıkarmış, bunlardan geri dönenler de var dönmeyenler de...Rus işgalinde her şey darmadağın olmuş, aileler, mallar kimsenin elinde bir şey kalmamış. Bu yokluk her dönem bizleri etkiledi, Aşık Sümmani'nin dediği gibi “yoksulluk dediğin ömürler söker, katranı kaynatınca olmaz ki şeker, aslı bozuk olan aslına çeker, aslı ham demirden olan mücevher olmaz”. Bizim durumumuzda benzer oldu. O zamanlar zorunlu gidenler şimdi de yoksulluktan gidiyorlar.” (K11)

Köyde yerlerinden yurtlarından eden zorunlu göç dalgasından sonra artık elverişsiz coğrafi koşullar ve yoksulluk nedeniyle ya doğrudan yurtdışına ya da kente göç başlar ve günümüze kadar oldukça dinamik bir süreç izler. Çatışma veya şiddet durumunda güvenlik sebebiyle, doğal ya da insan kaynaklı ortaya çıkan bir felaketten kaçmak üzere bireylerin kendi irade ve istekleri dışındaki göç hareketleri gönüllü göç kategorisine girmektedir (Toksöz, 2006: 109). İktisadi olmayan nedenlerle yapılan göçler gönüllü göçler kategorisine alınabilir ancak Köylülerin yoksulluğu kendi denetimleri dışında olduğu için halen devam eden göçler zorunlu göçlerdir.

Hayatın farklı dönemlerinde farklı olarak yaşanan yoksulluk, K11 dedeye göre, Köyden uzaklara gitmenin temel nedenidir. İş olan yere gidip kazanç sağlayıp geri dönmek üzere yapılan göç hareketi, geri dönüş ile gerçekleştiğinde geçici; geri dönüş ile sonlanmadığında ise, kalıcıdır. Köyden göçler 1960–1990 arasında tek tük eşiyile birlikte, çoğunlukla erkek göçü biçiminde, mevsimlik ve kısa sürelidir. Bu süreçte çalışmak için yurtdışına da gidilir. Ülkemizde yurtdışına kitlesel işgücü göçü, ağırlıklı olarak 1960 ve 1980 arasındadır. İnanmış Köyünde yurtdışına göçler 1970'lerde başlar. 78 yaşındaki K12 dede, göç edilen ülkeleri bir bir sayıyor.

“1970'li yıllarda dış ülkelere göç oluyordu. Sonra zorlaştı gitmek. Gidenler ailelerini sonradan götürdüler. Evlenerek gidenler de oldu. Kaçak olarak gidenlerde oluyordu. Kaçak olarak gitmek zor oluyor. Bir çok kişi gitti. Bir kısmı geri döndü. Bir kısmı kaldı dış ülkelerde.

Hollanda, Almanya, Fransa, Belçika, Libya, Sudi Arabistan gibi ülkelere göç ettiler. Avrupa'da kalanlar oldu.” (K12)

Köyden doğrudan büyükşehirlere ve yabancı ülkelere göç eden çoğunluktadır. Kademeli olarak sırasıyla önce yakın ilçe'ye, il'e ve büyükşehre doğru göç edenler ise azınlıktadır.

67 yaşındaki K 20 dede de yurtdışında çalışmak için birçok yere gitmiş, çok sıkıntılar çekmiş, ama hep Köyüne biraz da parayla geri dönmeyi hayaliyle zorluklara katlanmıştır.

“Birçok yere gurbete gittim, bunlar Libya, Avrupa ve Suudi Arabistan... Yakın köylerden kendi köyümüzden toplanıp gidiyorduk. Diyorlardı ki falan şirket falan devlete işçi götürüyormuş bu kadar kazanıyorlarmış arkadaşlardan duyup gidiyorduk. Dil bilmiyorduk en çok sıkıntı çektiğimiz konu dildi. Bir şey anlamıyorduk anlamadığımız için de zorluklar yaşıyorduk. Çok zorluk çektik. “Harmana giren porsuk dirgene dayanır” derler. Bizde öyleydik. Gözümüzü karartmıştık, her meseleye göğüs geriyorduk. Bir dönem kaçak olarak Avrupa'da kaldım, vatandaş olmadım, aklımda hep geri dönüş olduğu için kalmayı düşünmedim, ama köyden bir çok kişi oralarda kaldı. Libya'da kalan olmadı, Arabistan'a 1990 lı yıllarda gittik, bizden önce ve sonra gelenler oldu. Orada da bir süre kaldıktan sonra geri döndüm. Şimdi yaşım ilerledi. Bir yere gitmeyi düşünmüyorum. Gitsek de bizi kim işe alacak, her şey zamanında oluyor. Gurbette kazandıklarımızla gelip bir şeyler alıyorduk. Burada geçiniyorduk. Bu çalışmalarımızla traktör aldık, beraber iş yaptık.” (K20)

Libya, Arabistan gibi ülkelere geçici çalışma için gidilirken; Avrupa ülkelerine gidenlerin bir kısmı uzun süre kalmayı tercih etmiştir. Yeni, bilmedikleri, anlamadıkları bir dünyada çeşitli sıkıntılarla karşılaşan köylüler, geçmişte yaşadığı ortamdan hiç kopmamış ve hep geri dönme arzusunu içlerinde taşımışlardır. Gençlik döneminden emeklilik dönemine kadar sosyalizasyon sürecinin uzunca bir kısmını Fransa'da geçiren 60 yaşındaki K19 dede ise, geride bıraktığı çocukları dolayısıyla Fransa'yla da bağlarını koparmamıştır.

“Fransa'ya gurbete gittim, belirli dönem kaldım, sonra ailemi götürdüm, çocukların orada büyüdüler orada çalışmaktalar. Ben emekli olunca geri döndüm şimdi bazen köyde bazen ilçede yaşıyorum ara sıra da Fransa'ya gidiyorum.” (K19)

66 yaşındaki K15 dede ile 72 yaşındaki K14 dedenin anlattıklarına göre, İnanmış Köyünün nüfusu 1990'larda azalmaya başlar.

“1990'lı yıllara kadar nüfusumuz arttı. Gurbete gidenler geriye dönüyordu. Şimdi öyle değil 90'lı yıllardan sonra durum değişti... (K15).

“90'lı yıllarda tam göç başladı. Ailece gidiyor herkes. Kimse geri dönmüyor. Emekli olup yazın gelen birkaç kişi var. Onun dışında kimse geri gelmiyor. Yaşlılar kaldı köyde... (K14).

1990'lara kadar bir an önce geri dönmek üzere sadece erkekleri kapsayan nüfus hareketleri, zamanla geride bıraktıkları eşleri ve çocukları da kapsayarak aile birleşimine dönüşür. 1990'lar, toplam nüfusun azalma eğilimini; toplam nüfusa göre yaşlı nüfus oranının ise, yükselme eğilimini başlatan bir dönüm noktasıdır.

Öncesinde Köyden yoksulluk nedeniyle gidenler, geri dönüp kazandıklarını köyün, ailenin refahı için harcıyordu. 1990 sonrası ise, gençler daha fazla gelir elde etmek, kentsel kamu hizmetlerinden yararlanmak ve çocuklarının eğitimi için giderler.

Faist (2003: 42) idari olarak belirlenmiş bölgesel birim içerisindeki bir hareketi yeniden yerleşme olarak tanımlar. Köylülerden bir kısmı, İnanmış Köyünün dâhil olduğu Erzurum İlinde ya da Oltu İlçesinde yerleşir. Gerek il sınırları içinde gerek ülke içinde başka bölgelere ve gerekse yurt dışına doğru yapılan tüm coğrafik hareketliliğin amacı artık kendilerinin ve ailelerinin yaşam kalitesini ya da refahını yükseltmektir. Yaşam kalitesi algısı,

dikey hareketlilik içinde eşitsizlik ve farklılıkların algılanmasıyla ortaya çıkmaktadır. (Moles,1985:113–117).Kırdan kente göç, sadece fiziki çevrelerini ve ihtiyaçlarını değil, kültürel yapılarını ve davranışlarını da değiştirir. Her bireyin yaşam deneyimleri, kentte bulunma süresi, etkileşim halinde olduğu sosyal çevre, yaptığı iş, eğitim gibi birçok değişken sosyalizasyon sürecini etkiler (Bal, 1999: 35).Özellikle gençlerin kentlere yerleşme ile yaşam kalitesine yönelik algılarının yükselmesiyle birlikte köy yerleşim birimi olarak yaşlılara terk edilir. Ancak, Köyle bağları kopmaz, geliş gidişler seyrekleşir. Köyden göç ettiği dönemde genç olup da bugün yaşlı grubuna dâhil olan ve geri dönmemekle birlikte ilişkisini de koparmayan 14 kişi bulunmaktadır. Bunlardan yurtdışı gibi uzak yerlere, Fransa ve Hollanda'ya yerleşen 2 yaşlı yılda bir ay, çok yakın mesafede, Erzurum ve Oltu'da ev alarak yerleşen 12 yaşlı ise daha sık Köyü ziyaret etmektedirler. 14 yaşlı ise kışın Erzurum ve Oltu'da yaz aylarında Köyde kalmayı tercih etmektedirler. Halen Köyde 50–64yaş grubunda 9; 65 yaş ve üstü grupta ise 66 yaşlı kişi yaşamaktadır. 1970'lerde çoğunlukla çalışma çağındakiler, yaşlıları köyde bırakıp gitmiş, yaşlandığında ise, çocuklarını gittiği yerde bırakıp geri dönmüştür. 1990'lardan günümüze kadar eşleri ve çocuklarıyla birlikte gidenlerin ise, yaşlandıklarında hâlihazırda sosyal bağlarını koparmadıkları Köylerine dönüp dönmeyecekleri belli değildir.

Yaşam koşullarının zorluğu ve geçim sıkıntısından dolayı köyde kalan tek tük gençlerin de iş bulup köyden kente gitmeleri yönünde bir eğilimi vardır. Bunu yaşlılar da teşvik etmektedir. Ancak inşaat işleri gibi, geçici ya da mevsimlik işlerde değil, kalıcı ve düzenli beyaz yakalı işlerde özellikle devlet kapısında çalışmak üzere gitmeleri istenmektedir.

“Herkes istiyor ki çocuğum devlet kapısında iş bulsun. Devlet garantili. Ssk (sgk) sı var. Devlette iş bulanlar öğretmen, imam, polis oluyorlar. Devlette iş bulamayanlar başka işler yapıyorlar. Apartman görevlisi oluyorlar, marketlerde çalışıyorlar” (K13)

“Çocuk evlendirmek çok zor bu dönemde, aileler oğullarını evlendirirken en çok karşılaştığı şey işinin ssk'lı ve şehirde olması, devlet kapısı olursa daha çok kıymetli oluyor. Temiz, ütülü elbiseli erkekler kızların rağbet ettiği kişiler, eskiden askerliğini yapmış, ahlaklı düzgün kişiler aranırdı, şimdi kızlarını verecek kişi kızının geleceğini düşünüyor, hayatının zorluğuna bakıyor. (K22)

Çocukları için tercih ettikleri en popüler meslekler polislik, imamlık ve öğretmenliktir. Köyde Devlet memurluğunun saygınlığı yüksektir.

3.3. Sosyal Organizasyon ve İşbölümü

Tabiatla doğrudan ilişki içindeki Köyün gündelik meşgalesini büyükbaş hayvancılık ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi oluşturur. Bununla birlikte; mevsimlere göre işlerin yoğunluğu değişir. Kış aylarında büyükbaş hayvanlara günde iki kez yem ve su verilirken; yaz aylarında çobanlar nezaretinde meralara salınır. Eğer çoban bulunmazsa Köylüler aralarında sırayla çobanlık yaparlar. Ancak bu durum özellikle yaz aylarındaki tarla işlerinin aksamasına neden olur. 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra çobanlar başka köylerden sağlanmaya başlanır. Çobanlarla bahar ve yaz aylarında yaklaşık 6 aylık bir süre için enformel bir sözleşme yapılır. Bu süre sonunda yani kış başladığında kendi köyüne dönen çobanlara, sözleşmede belirlenen ücretin bir kısmını işe başlarken, bir kısmını işin ortasında, bir kısmını ise işin sonunda verilir. Çobanların hak ettiği ücret miktarı inek sahiplerince paylaşılır, herkes sahip olduğu inek başına düşen parayı öder. Bir nevi mevsimlik işçi olan çobanların sosyal güvencesi yoktur. Ancak köylüler, kiraladıkları ya da yaptıkları bir evde barındırdıkları çobanların bazen gönüllü olarak yeme, içme, giyim ve yakacak ihtiyaçlarını da karşılayabilirler.

Köyde arazilerin çoğunluğu taşlık, işlenebilir topraklar azdır. 100 dönüm işlenebilir sulu tarlası olan büyük mülk sahibi olarak görülmektedir. Genellikle işlenebilir tarlalar 30-50 dönümlüktür. Çiftçilere mazot desteği vermek için işlenebilir topraklarının kaydedildiği listede en az 6 dekar, en fazla ise 101 dekar yere sahip oldukları tespit edilmiştir. İşlenebilir topraklarda ilkbahar aylarında tohumlar ekilir, mahsul yaz sonlarına doğru toplanır.

Resim 7. Patozla buğdayı sapından ayıran yaşlı karı-koca

Buğday, arpa, fig, korunga, yonca, fasulye, mısır, patates en önemli geçim kaynaklarıdır. Ancak özellikle verimi en yüksek ürün olarak görülen ve diğer çeşitlerine göre daha yüksek fiyat verilen ve sürekli alıcı bulan patates ekilir. Zahmetli bir iş olan tarla işlerinde yardımlaşma söz konusudur. Tarlalarda mısır, patates ve fasulye için yapılan çapa işleri Mayıs başından Haziran ortalarına kadar devam eder. Son yıllarda kendi tüketimlerine yönelik serada sebze

üretimi ve giderek artma eğilimi gösteren bal üretimi de yapılmaktadır.

Köylülerin ekonomik ve sosyal açıdan geleneksel değerlerini sürdürmeye çalıştıkları gözlenmiştir. İşbölümü cinsiyete göre belirlenmiş olmakla birlikte; çoğu zaman özellikle tarla işlerinde genç yaşlı, erkek, kadın herkes çalışır. Ancak süt sağma ve mandıra işleri kadınlara aittir.

Kadınlar genellikle imece usulüyle ekmek ve süt ürünleri yapma faaliyetleriyle bir araya gelirler. Ekmek yapma faaliyeti, özellikle kış aylarında, süt ürünleri yapma faaliyeti ise, özellikle bahar ve yaz aylarında kadınların bir araya gelmesini sağlayan işlerdir. Kış ayları dışında kullanılan “süt damı”, hem sosyalleşme hem de iletişim mekânıdır.

Resim 8. Süt Damı

Resim 9. Süt Damında birikmiş sütü kaynatan bir nine

Küçük bir yer olan süt damında ürünler ortak üretilir. Hayvanlardan sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez sağılan süt, süt damına getirilir ve her süt sahibinin getirdiği sütün miktarı belirlenerek bir kazanda birleştirilir. Bir kişi için 2 ila 10 günlük bir sürede birleştirilerek çoğaltılan süttten peynir, yağ, kaymak ve ayran yapılır ve sıra ikinci kişiye geçer. Süt sahibi kişi sayısına göre devam eden bu işlem bir çeşit borç-alacak ilişkisidir. Böylece sırayla tüm süt sahibi köylü üretilen süt ürünlerinden yararlanmış olur.

Süt damında yapılan bu işler, kış ayları yaklaşmaya kadar devam eder ve bahar aylarında yeniden başlar. Süt damı, kadınlar için günlük haberleşme ve uzak yerlerdeki

çocuklarından, akrabalarından aldıkları haberleri paylaşma yanında, aynı zaman da yarın hangi tarlaya gidecekleri, ne iş yapacakları, ekmeği ne zaman pişirecekleri gibi gündelik işler hakkında bilgilendirme yeridir.

Çoğunlukla kış aylarında yapılan tandır başında ekmek pişirme faaliyeti de sırayla yapılır. Ekmek yapma kıvamına gelmesi gereken tandırın odun ateşi ile kızdırılması maliyetli bir iştir. Bu yüzden bir kişinin ihtiyacı için yakılan tandırın diğerlerine de fayda sağlaması beklenir. Tandır ateşinde sırayla ekmek pişirilir.

Resim 10. Süt Damında birikmiş süttten Kadınların ekmek pişirmek
kaymağını ayıran bir nine ıya geldikleri tandır yeri

Geçimlik ekonominin egemen olduğu Köyde genellikle gelir, göç etmiş köylülere satılan çoğunlukla patates ve peynir; seyrek olarak ise bal, tereyağı, buğday, fasulye, mısırdan sağlanmaktadır. Köye en yakın pazar Oltu İlçesindedir. Oltu'da Çarşamba günleri kurulan ve yöresel ürünlerin de satıldığı pazar yanında; Cumartesi günleri kurulan hayvan pazarı da bulunmaktadır. Her iki pazara da çevre köylerden ilgi büyüktür. Pazar, köylülerin sadece maddi ihtiyaçlarını gidermelerini değil, aynı zaman da çevre köylerin Oltu'da buluşmasını ve haberleşmesini sağlayan sosyalleşme mekânıdır.

İnanmış köyünden yiyecek pazarına arz edilen tek ürün patatestir. Miktarına göre bazen traktör ile bazen de minibüsle ulaştırılan patates dışında yılda sadece 1-2 büyükbaş hayvan satılmaktadır.

Köyde yaşayanların büyük çoğunluğu İslam dininin bütün gereklerini yerine getiren oldukça dindar kişilerdir. Din günlük hayatın düzenlenmesinde egemen konumdadır. Kâğıt oyunları, alkollü içki tüketilmesi, nikâhsız olarak erkeklerin ve kızların bir arada bulunması yasaklanmıştır. Gündelik hayatın geniş alanını kaplayan dini ibadetler için erkekler tarafından kullanılan cami aynı zaman da birbirlerinden haberdar olma yeridir. Televizyonun seyredilip, çay içilen, sohbet edilen Köy kahvesi genç yaşlı tüm erkeklerin boş zaman geçirme mekânıdır.

4. YAŞLILARIN İHTİYAÇLARINI GİDEREBİLME DURUMU

Maslow teorisinde ihtiyaçlar, fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma, sevgi ve saygınlık ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak sıralanmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar, hayatta kalabilmenin yalın halidir. Zaman açısından şimdiki zamana tekabül etmektedir. Güvenlik ihtiyacı, şimdi ve gelecekte hayatta kalabilmeyi garanti altına alma ihtiyacıdır. Geleceğin güven altına alınması ve tehlikelere karşı korunma ihtiyacı, hayatta kalmayı başarabilme ve sürdürebilme faaliyetlerine yöneliktir. Aidiyet, sevgi ve saygınlık ihtiyacı, benimsenme, saygı görme ve tanınmaya yönelik ihtiyaçlardır. Bağlanma, bir grubun

üyeyi olma, diğer insanlarla dostluk, arkadaşlık kurma, aidiyet, sevgi ve saygınlık ihtiyacının giderilmesine zemin hazırlar. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı ise, özsaygı ve saygınlık kazanma, anlamlandırma, arzuları gerçekleştirme, mükemmelleşme ve bir ürün ortaya çıkarma ile ilişkilidir. Yeme, içme, barınma, beden muntazam çalışması, sağlıklı olma, güvenliğe olma, yaşamın bir amacının olması, sevmek ve sevilmek gibi tüm bu insani ihtiyaçlardan birinin giderilememesi durumu, fiziksel ve psikolojik çeşitli sorunlara yol açar.

4.1. Yaşlıların Geçim ve Muhtaçlık Durumu

İnanmış Köyünde yaşlılar, maddi ihtiyaçlarını sınırlandırarak ellerindekiyle yetinmeyi bir erdem olarak görmektedirler. Bugünkü durumlarıyla ilişkili kıyaslamalarını ise geçmişe, geriye dönük yapmaktadırlar. 73 yaşındaki K9 dede, geçim kaynaklarına erişemedikleri, yaşamak için gerekli olan temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları yıllara göre bugünkü durumlarının iyi olduğunu söylemektedir.

“Gelir durumumuz eskiye göre çok iyi. Önceden (1930-1955) ekmek bulmakta zorlanırdık. Çoban gitmek için erkekler sıraya girerdi. Birkaç kişi de ekmek olurdu. Şimdi her şey kolay ve bol... Dedelerimizden, savaş sırasındaki göçlerde ot yiyerek hayatta kaldıklarını duyduk. Ama bizim gençlik ve orta yaşlarımız onlara göre iyi geçti. Yaşlılık yıllarımızda daha iyi oldu.”(K9)

68 yaşındaki K7dede ise maddi durum karşılaştırmasını, çalışmak için gurbete gidilen ilk yıllara göre yapmakta ve bugünkü durumlarının daha kötü olduğunu söylemektedir.

“İlk gurbete çıkılan yıllarda yani 1965-85’li yıllar çoğu kişi para kazanıp köye getirirdi. Burada harcardık. Ekiplerimiz vardı beraber gider dışarda çalışırdık. Gittiğimiz yerde para kazanır akrabalarımıza yollardık. Hayvanların yemleri yoksa yem alırdık, giysi alırdık, meyve sebze alırdık. Bazı arkadaşlar para biriktirip traktör aldı. Sonraları geri dönüşler kesildi ailesini alan göç etti, gitti. Bir daha geri dönmedi. Bayramlara dahi gelemediler. Anne babası olanlar genelde yılda bir iki kez kesin gelirler. Yakın akrabası olmayanlar çok nadir gelmekte. Anne babası burada olanlara çocukların durumu şehirde iyiyse para gönderiler. Yazın çok para lazım oluyor iş yapmak için. Bu dönemde para yollayanalar oluyor yine.”(K7)

İnanmış Köyünde 1965–1985 arasında çalışmak için gurbete gidenlerin kazandığı para köye gelirmiş. Sonrasında göçler aile göçü ve kalıcı biçime dönüştüğünde artık köyde eskiye göre bolluğun olduğu devir sona ermiş. Bugün kısmen durumu iyi olan çocukların özellikle harcamaların arttığı yaz dönemlerinde köyde kalan anne ve babalarına para gönderdiklerini söylüyorlar. Bununla birlikte; 72 yaşındaki K2nineye göre, çocuklardan da eskisi gibi maddi destek yok.

“Önceki gibi çocuklar gurbete gittiğinde bize para göndermiyorlar. Parasız olunca işler daha da zorlaşıyor. Onlar kendilerine bakamıyorlar ki bize para göndersinler. Bazen biz onlara destek oluyoruz.” (K2)

Yaşlıların çoğu çocukların kazandığı paranın kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini, bazen desteğin köyden gittiğini söylüyorlar. Kendi durumlarından çok çocuklarının geçimini düşünürlerken, aynı zaman da çocukların kendilerini yüz üstü bırakmayacağından da eminler. Çocuklarının sıklıkla köye gelememesinin, uzak yerlerde asgari yaşam standartlarıyla yaşamalarına dayandığının bilincindedirler. Yaşlılar, gücü yettiğince hane geçimi için tarım ve hayvancılık işlerini bizzat kendileri yapmaya çalışmaktadırlar. 65 yaşındaki K5 dede, kendisi gibi çok yaşlı olmayanların tarla işleriyle uğraştıklarını söylemektedir.

“Çok yaşlı olmayanlar tarla ekıyorlar. Bazılarının çocukları işlerin sıkı olduğu zamanlarda gelip anne-babasına yardım ediyor. Bazen çocuklar şehirde aileye katkı olsun diye kendileri için de ayrı tarla ekıyorlar. Patatesi çok ekıyorlar bizim burada. Çünkü en iyi o para ediyor “ (K5)

Köy ekonomisinin işleyebilmesi için tarla işlerinin yoğun olduğu zamanlarda şehirlerden yardıma gelen çocuklar, tarla ürünlerinden kendilerine de ek gelir sağlamak isterler. Belirli zamanlarda yoğunluklu olan tarla işleriyle şehirdeki iş zamanının uyuşmaması nedeniyle çocuklarından yardım alamayan yaşlılar ise iş alanını daraltma yoluna giderler. 77 yaşındaki K18 dede, kendince yaptığı maliyet fayda analiziyle bazı tarlalarını boş bıraktığını söylüyor.

“Bir patatesi satıyoruz. Diğer ürünler ancak bize yetiyor. Patatesi yetiştirmek için de bir sürü zahmet ve para gerekiyor. Yıllık birkaç bin lira kalıyor. Hayvanları olanlar birkaç hayvan satıyor. Onunda maliyeti çoktur. Ot getirmek çok zordur. Hepsi için para gerekli. Eskiden çok tarla ekiyorduk. Şimdi maliyeti karşılamayan yerleri bıraktık. Zaten çalışacak kimse de yok. Hep yaşlılar çalışıyor.” (K18)

Tarım ve hayvancılığın sağladığı geçimlik ekonomide kendi yağlarıyla kavrulmaya çalışan yaşlılardan 10’u emekli maaşı, 4’ü Altmış beş yaş maaşı, 3’ü ise bakım maaşı almaktadır. 69 yaşındaki K6 dede, yaşlılar için herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan gelir sağlanma güvencesine sahip olmanın insan onurunun ve aynı zaman da Devletin baba karakterinin gereği olduğunu şöyle ifade ediyor:

“Şimdi köyde herkes emekli olma peşinde çoğu kişi emekli oldu. Eski zamanlarda dışarda birkaç yıl sigortalı çalışanlar şimdi kalan primleri ödeyip emekli oluyorlar. Primlerini ödemedi çocukları da yardımcı oluyor. Kadınlar da ölen kocalarının yerlerine emekli oluyorlar. Emeklilik çok iyi, yaşlılık döneminde insan kimseden para isteyemiyor. Oğlun kızın da olsa çekiniyor. Çünkü sürekli vermeye alışmışız çocuklarımıza. Mesela köyde ne üretsek hepsinden çocuklara göndeririz. Bunlar yağ, peynir, et, bulgur, un, patates, fasulye vb. emekli olamayanlarda 65 maaşı alıyorlar. Köy yerinde bunlar çok iyi. Biraz da kişinin kendisi kazanıyor. Geçinip gidiyor. Bakım ücretleri yeni çıktı köyde birkaç aile bunları alıyor. Bakım ücretleri çok iyi oldu. Yaşlılara, engellilere bir itibar kazandırdı. Kendilerine güvenleri geldi. Unutulmadıklarını, devletin onları düşündüğünü gördüler. Bakım aylığı alanlar, 65 maaşı alanlar hep dua ediyorlar devlet için. Çünkü çocukları varsa da asgari ücretle geçinmeye çalışıyorlar. Yaşlılar kendilerine verilenle onlara yardımcı olmaya gayret ediyorlar.” (K6)

85 yaşındaki K1 nine ile 72 yaşındaki K2 nine özellikle bakım ücretinin kendilerine sağladığı faydadan yola çıkarak köyün durumunun iyiye doğru gittiğini söylüyor.

“Hastalanınca bana ve eşime bakım ücreti çıktı. Hastalık insanın zor durumda bırakıyor ama gelir olmasa daha kötü durumda olacağız. En azından muhtaçlığımızın bir kısmı giderilmiş oldu...” (K2)

“Gelir durumu bakımından köyün durumu iyiye doğru gidiyor...” (K1)

Yaşlı nüfus, ekonomik faaliyetlerin dışında kalan gruplardan birisi olarak ele alınmaktadır (ÖYHGM, 2012: 8). İnanmış Köyündeki yaşlılar ise, gündelik iş gücünden elini ayağını çekmemiş, bilakis her işi yapmaya, üretken olmaya gayret sarf ediyor, ancak fizyolojik yaşlanmanın getirdiği güçsüzlük, gündelik işlerini halletmelerini ve bedensel ihtiyaçlarını gidermelerini zorlaştırmaktadır. 77 yaşındaki K3 dede kendi gibi hasta ve yaşlı eşiyile birlikte temizlik, ekmek pişirme, süt işleri, tarla işleri gibi gündelik işleri yaparken zorlanıyor ama yapmadan da duramıyor.

“Çocuklarım iyi ancak uzaktalar hasta olunca hemen gelemiyorlar ki. İkimizde hastayız (eşi ve kendi). Bir birimize yardım ederek günleri geçiriyoruz. Ama temizlik işleri

ekmek pişirme işleri yazın süt işleri, tarla işlerinde yardım gerekiyor. Yapmadan da duramıyoruz. Bir yandan tarla, hayvan işleri bizi hayata bağlıyor. Bu işleri yapmayanlar da var onlarda aynı. İşten dolayı bir şikâyetimiz yok. Ama her zaman muhtaç durumundayız. Yaşlılık muhtaç olmak gibi bir şey... Eskiden herkesin evinde yaşlıların iki üç katı gençler olurdu. Çocuklar, torunlar her kişi bir işinizi yapsa muhtaçlık hissedilmez. Şimdi muhtaçlığı, yalnızlığı hissediyoruz.” (K3)

Çalışma güdüsü insanı hayata bağlıyor. Güç yettiğinde tarlada, bahçede, evde uğraşsa da yaş ilerledikçe ya da hastalık halinde gönülsüz de olsa kaçınılmaz olarak başkasına bağımlı hale geliyor. 72 yaşındaki K2 nine gençlikte kolay gelen işlerin yaşlanınca zor geldiğini söylüyor.

“Yaşımız ilerledikçe muhtaçlığımız arttı... Çocuklar da ara sıra gelip temizlik, ekmek vb. işlerimizi hallediyorlar. Ekmek pişirmek zor iş... Tandırda pişiriyoruz. Ekmeği yardımlaşarak yapıyoruz. Hamur yoğurmak pişirmek hamuru ve ekmeği taşımak hepsi iş.. Gençlikte böyle işler kolay geliyor ama yaşlanınca her iş zorlaşıyor. İlçeye gidenlerden bazen ekmek almasını istiyoruz. Biz gidince de ilçeden ekmek alıyoruz” (K2)

Hanesinde yalnız yaşayan 81 yaşındaki K4 nine ile 85 yaşındaki K1 nine bir başkasının yardımını olmadan sıcak yemek yiyemiyor, tuvalet, banyo ihtiyacını gideremiyor. Bir de hasta olduklarında daha fazla muhtaç hale geliyorlar.

“Hastalık çok zor. Hele yanında kimsen olmayınca daha zor oluyor. Tek başıma kalıyorum. Yaşım oldukça ilerledi. Kışın kardeşlerimin yanına gidiyorum. Komşulardan Allah razı olsun. Birçok işimi yapıyorlar. Bazen yemek yapıp getiriyorlar bazen evdeki işlerime yardım ediyorlar. Yaş ilerleyince hiçbir iş yapılamıyor. Hastalık zamanlarında çok muhtaç kalıyorum. Birisinin kapımı açmasını bekliyorum” (K4)

“...Herkesin gündelik işleri var onları yapmakta zorlanıyor. Bu işler temizlik, ekmek pişirme, hayvanların bakımı, yemek pişirme, tarla işleri vb. yaş ilerledikçe banyo yapmak, tuvalete gitmek, yemek pişirmek hatta yemek yemek bile başkası olmadan yapılamıyor. Köy yerinde eski evlerde banyo tuvalet olmuyor. Yeni yapılan evlerde var. Yaşlı kişinin dışarda bu ihtiyaçlarını gidermesi çok zor...” (K1)

79 yaşındaki K21 ninenin anlattıklarına göre İnanmış Köyünde eskiden hanelerdeki yaşlılara ve çocuklara kocası gurbete çalışmaya giden kadınlar bakıyormuş. Gurbete giden kocasına sitem ederek ve biraz da kızarak gençliğinde çektiği sıkıntıları anlatıyor.

“Ömrüm herifimi beklemekle geçti, Almanya'ya gurbete gitti, orada çalışıp bize para gönderiyordu biz ise burada geçiniyorduk, birkaç tarla ekip biçiyordum, yıllık izinlerinde geliyordu, çocuklarım hep benimle beraber kaldı. Babalarını bekliyorlardı, böyle beklemektense az para ile geçinmek daha iyi olurdu. Ancak onu kaçırdık bir kere, gurbet adamlar için kolaydı, ikide bir gurbete gidiyorlardı, gidince buradaki sıkıntılardan kurtuluyorlardı. Biz yalnız kalıyorduk. Bir yandan dede neneye bir yandan çocuklarımıza bakıyorduk. Köyde gurbete gitmeyen yok gibi...” (K21)

Şimdi ise, yaşlı ninelerin bakımını komşular üstlenmiş, sanki onların ihtiyaçlarını karşılamak, onlara yardımcı olmak için varlar. Yaşlılardan “Allah Razı Olsun” duasıyla karşılık bulan bu yardımlar olmasa ne olurdu? Ne kadar bakıma muhtaç durumda olsalar da genç yaşlı tüm Köyde yaşlanınca huzurevlerine de gidilebilir düşüncesi yoktur. Yaşlılar, olumsuz koşullar ve duygusal yakınlığın olmadığı yönündeki kanaatlerinden dolayı huzurevi gibi resmi kurumlarda kalmak istemezken; gençler de yaşlı anne ve babalarını huzurevlerine emanet etmek istememektedirler.

4.2. Yaşlıların Yalnızlık Durumu

Katılımcılar mülakatlar süresince sıklıkla “yalnızlık” tan söz ediyor. Öznel bir duygu olan yalnızlık duygusu, sosyal ilişkilerden ya da yakın dostluklardan beklenen ve daha çok manevi doyumun alınamaması durumunda ortaya çıkar. Nitekim 73 yaşındaki K9 dede, mutluluğun maddi doyumdan çok manevi doyumla ilgili olduğunu vurguluyor.

“...eskiden yalnızlık yoktu. Hep bir ardaydık. Mutluyduk. Şimdi her şeyimiz var ama mutsuzuz.” K9

Daha önce Köyde yaşlılar büyük aile içinde yaşar, hatta bakılıp gözetildiği köy cemaatine kontrol edilirmiş. Şimdi hanesinde tek başına yaşayan yaşlılar var. Bunların bakım-gözetim işi yine köy cemaatinin kontrolünde... K9 dede Köyde cemaatimsi bir ortamda, hanesinde eşiyle yaşadığı halde, başka yerlere yerleşmiş beş çocuğundan ve torunlarından beklediği ilgi ve şefkati göremediği için kendini yalnız ve mutsuz hissediyor. Kanaatimizce köyde sıklıkla sözü edilen “yalnızlık” köyün sosyal ilişkilerinin yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan bir yalnızlık değil; sevilme ve sevmek ihtiyacının giderilememesinden ortaya çıkan duygusal yalnızlıktır. Yaşlılar için çocuklarıyla ya da torunlarıyla kurdukları sıcak ilişkiler, hayata daha fazla bağlanmalarını, kendilerini yeniden üretmelerini sağlayan ilişkilerdir. Bu ilişkilerden yoksun kalmanın ortaya çıkardığı yalnızlık duygusuna rağmen hiçbiri, şehre yerleşmiş çocuklarının, torunlarının yanına gitmek istemiyorlar. Çocukları Erzurum’da yaşayan 78 yaşındaki K11dede, onların yakın yerde yerleşmiş olup sık sık ziyaretine gelmesinden dolayı çok memnun görünüyor.

“... Çocuklar büyüyünce evlenip hemen göç ettiler. Yerleri yakın, ara sıra geliyorlar. Bazen ayda bir bazen haftada bir yanımıza geliyorlar. Bize onların yanına gitmemiz için çok ısrar ediyorlar ama ne yapalım biz buraya alışmışız. Şehre gidince evde kapanıp kalıyoruz. Burada en azından dışarı çıkıp gezebiliyoruz. Komşularla konuşuyoruz. Ziyaretimize gelenler oluyor” (K11)

Çocuklarından biri Oltu’da, diğeri yurtdışında yaşayan 75 yaşındaki K10 dede, yalnızlıktan dert yanmakla birlikte, çocuklarının köyden uzakta geçim sıkıntısı çekmeden yaşamasını, yalnızlığına yeğ tutuyor. K10dede, yurt dışındaki çocuğunu yılda bir kez görmesine rağmen, telefonla haberleşmekten ve yakın yere yerleşen çocuğunun sık sık ziyaretine gelmesinden memnun...

“Çocuklarımdan dış ülkeye giden yılda bir ya da önemli olaylarda geliyor. Ama her zaman telefonla konuşuyoruz. Telefon çok iyi önceden mektup beklerdik gurbete gidenlerden. Şimdi en azından ne yaptıklarını biliyoruz. İlçeye giden çocuk sık sık geliyor. Yalnızlık çekiyoruz ama gitsinler...” (K10)

“Yalnızlık çekiyoruz ama gitsinler...” sözüyle anlatılmak istenen durum neredeyse Köydeki tüm yaşlılar için geçerlidir. Kendilerinden çok çocuklarını, torunlarını düşünmektedirler. Arzuları, çocukların ve torunların şimdi “iyi”, gelecekte “daha iyi” olmasıdır.

“Çocuklarımdan biri dışında hepsi göç etti. Göç etmelerini biz de çok istiyorduk. Burada çocuklar kalınca bir baskı oluşuyor. Herkesin çocuğu iş buldu gitti ya da evlendi gitti deniyor. Gitmelerini bir yandan da istemiyoruz. Kim ister çocuğuyla ayrı yaşamayı. Ama zor bir durum... Birisi yanımızda onun da iş bulup gitmesi için çaba gösteriyoruz. Burada kalıp ne yapacak.” (K17)

“Çocuklarım kendilerine iş buldu ya da iş kurdu gittiler. Burada iş yapalım dedik çok zorlandık. Hayvan aldık ama işler yolunda gitmedi. Hayvanlara bir yıl baktıktan sonra zararla sattık. Pazar belli değil pahalya alıp ucuza satınca daha da insanın iş yapası gelmiyor. Başkasının yanında çalışmak daha iyi...” (K16)

“Kimse köyde kalmak istemez. Niye kalsın ki. Gidenlerin hepsi ev alıyor, araba alıyor. Zenginleşiyor. Bizim buralardan bir şey kazanamaz. Her taraf taş. Ne yetişecek burada. Yetiştirsen de ancak doymak için. Fazlası yok...” (K18)

“...Çocuklarımızın hepsi göç etti. Gitmeleri de gerekiyor. Burada hep çile çekiyoruz karnımızı doyurmak için... Köyde iş yapıp ta varidat sahibi olan yok. Bir şeyleri olanlar da dışarda kazandıkları ile elde ettiler.” (K10)

Çocuklarının yanlarında olmasını da istiyorlar ancak köyden uzakta geçim sıkıntısı çekmeden yaşamalarını yalnızlıklarına tercih ediyorlar.

“Herkes uçup gitti. Yalnız yaşamak çok zor... Hiçbir iş yapmasalar dahi yanımızda olsalar bize güç verirler. Çocuklarında işleri var zaten vakit buldukça da geliyorlar...” (K8)

Yaşlılar evlenip iş gücü sahibi olup kendi ailesinin geçim derdine düşen erkek çocuklarının kendilerine olan ilgilerinin giderek azaldığından yakınmaktadır. Duygusallığın yoğunlaştığı yaşlılık döneminde erkek çocukların azalan ilgisizliği karşısında kız çocuklarının şefkati daha da değerli olmaktadır. Yaşlılar, kızlarını kendilerinin sigortası olarak görmektedirler.

“Çocuklarım evlendi, hepsi gittiler. Çok uzakta değiller Oltu ve Erzurum'dalar. Sık sık geliyorlar, işlerimize yardım ediyorlar. Ortalıkta dolaşan bir laf var kızlar anne-babanın sskısı diye. Oğullar değişti, eskisi gibi değiller.” (K20)

“Kız çocukları daha başka oluyor. Onlar çok ilgileniyorlar. Bizler erkek çocuklardan çoğu şeyi bekliyoruz ama kız çocukları daha iyiler. Mesela oğullarım haftada bir arıyor telefonla, kızlarım nerdeyse her gün arıyor. İnsan yaşlanınca kısa ziyaretler, telefon konuşmaları, selam göndermeler çok önemli oluyor. İnsan unutulmadığını hissetmek istiyor.” (K8)

Yalnızlıktan dertlenen 79 yaşındaki K21 nine ise, kısmen çocuklarının yanına şehre gittiğini, ancak çoğunlukla Köyde kalmayı tercih ettiğini söylemektedir.

“Şimdi yaşlandık, her şeyim var ama yalnızım, kocamı da yakın zamanda kaybettim, son dönemlerinde hep burada kalıyordu Almanya'ya arada bir uğrayıp geliyordu. Ama artık yaşımız çok ilerlemişti. Bu hayatı iyi yaşayamadık, şimdiki çok iyi, aileleri bir arada yaşıyor, göç edenler beraber göç ediyor. Beraber yaşıyorlar. Yalnızlık çekmiyorlar, ben hem gençliğimde hem ihtiyarlığımda yalnızlık çektim, kızlarım her bayram geliyorlar, hafta sonlarında geliyorlar, işlerime yardım ediyorlar, kışın şehirde yazın köyde oturuyorum, yazın kar kalkar kalkmaz hemen köydeki evime geliyorum, burada rahat ediyorum, komşulardan birisini görmek, eski yaşadığım yerlerde tekrar yaşamak iyi oluyor.” (K21)

K21 ninenin kışın şehre çocuklarının yanına gitmesinin nedeni, yaşadığı evin kışın köyde sert geçen iklime uygun olmaması ve özellikle zahmet veren ısınma sorunudur. Bununla birlikte; kar kalkar kalkmaz geri dönen K21 nineyi köye çeken sosyal çevredir.

Genellikle yaşlılar sessiz, sakin ve günlük yaşamın kolay olduğu bir yerleşim yerini tercih ediyorlar (Kalınkara, 2000: 57). Yaşlıların Köyde edindiği yaşam biçimi, kentte yaşamalarını zorlaştırıyor. Mekân tercihlerini her zaman sahip oldukları değerleri paylaştıkları köylerinden yana yapıyorlar. Nitekim insanlar arası ilişkileri konu edinen araştırmalar fiziksel yakınlık, tutum, inanç, sosyal seviye, yaş, eğitim, fiziksel özellikler gibi benzerliklerin insanlar arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Hortaçsu, 1997: 11). İnanmış köyündeki yaşlıların komşuluk bağları, sosyal hayatlarında önemli bir yer işgal etmektedir. Komşuluk ilişkileri gündelik hayatın her anını kuşatmaktadır. 66 yaşındaki K23nine, hastalandığı zaman da süt sağma, ekmeek pişirme gibi gündelik işlerini yaparken de yanında çocukları değil, komşusunu bulmaktadır.

“Çocuklarımın hepsi şehirde yaşıyor, hafta sonları geliyor birisi, işlerimize yardım ediyor, ama komşunun yeri başka, çocuklardan daha iyiler, her şeyimize onlar koşuyor, mesela hasta olduğumuzda günlük işlerimizi kendimiz yapamıyoruz, ekmek pişirirken, süt çekerken komşum yardım ediyor. Çalışmak bir yandan iyi insanı dinç tutuyor, hayata bağlıyor. Geçen süt çekiminde hastalandım. Ayağı kalkacak halim yoktu, ineklerimi sağdılar, sütü çektiler (süt kaynatma, peynir yapma), yemek getirdiler. Bunlar aramızda olan şeyler, kimin başı darda kalsa diğeri onun yardımına gider. Erkeklerde patoz işleri kadınlarda ekmek pişirme ve süt çekme işleri tek başına yapılması zor işler. Bu işlerde birbirimize çok yardım ediyoruz. Patoz işleri en zor iş ailenin hepsi o anda çalışıyor. Traktörün sahibi de yardım ediyor. Patoz işlerinde en az üç-dört kişi gerekli yoksa iş yapılamıyor.” (K23)

Eskiden gençler çoğunlukta, şimdi Köy cemaatinin çoğunluğu yaşlılardan, yaklaşık dörtte biri gençlerden oluşuyor. İşlerin yoğunluğuna ve zorluğuna göre kendi aralarında dayanışma yapan yaşlılara, köyde yaşayan gençler de yardım ediyor, çoğu zaman kendi işlerini yapamaz hale geliyorlar. İyi günde, kötü günde hep bir arada olan Köy cemaatinde ilişkiler, geleneksel değerler çerçevesinde doğal sürecinde cereyan etmektedir. Yaşlıların bakılıp gözetilmesi sosyal çevrenin herkesçe paylaşılan ortak değerlerince denetim altına almıştır. Birbirlerini kısa bir süre için bile olsa her gün görmeye, birbirinden haberdar olmaya, karşılıklı güven sağlamaya, kendiliğinden yardımlaşmacı karakter göstermeye ve köyün ortak değerlerini paylaşmaya dayanan komşuluk ilişkisi yaşlıların bir çeşit sosyal güvencesi olmakta ve çoğu zaman psikolojik yönden de acze düşmelerini önlemektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Yoğun göç veren köyler, çoğunlukla çalışma çağındaki nüfusun yaşlıları köyde bırakıp gitmesi ve yaşlandığında çocuklarını gittiği yerde bırakıp geri dönmesi şeklinde gerçekleşen nüfus hareketleriyle giderek yaşlılara terk edilmektedir. Hangi biçimde olursa olsun ıssızlaşan ve giderek kendi içine kapanan köyler, yeniden canlandırılabilir, sağlıklı ve yaşam kalitesi yükseltilmiş mekânlara dönüştürülebilir. Köyde yaşam koşullarının ve kalitesinin iyileşmesine yönelik örgütlü çalışmalar aynı zaman da toplumun köylere olan ilgisinin artmasına ve bir cazibe merkezi haline gelmesine de olanak tanıyabilir.

Ancak mevcut haliyle yaşamını sürdürmeye çalışan yaşlıların ivedilikle fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlarını kolaylıkla giderebilmesi yönelik tedbirler gerekmektedir. Bu tedbirlerden bazıları özellikle kış aylarında ısınmayı kolaylaştırıcı doğalgaz gibi kaynaklardan yararlanabilmelerini ve yaşlı yaşam biçimine uygun tasarımı en çok iki katlı sosyal konutlarda oturabilmelerini sağlama olabilir. Yaşlıların yaşam kalitesini artıracak olan bu çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi belki uzun süre alabilir. Hâlihazırda süregelen güçlükleri kolaylaştıracak bazı tedbirler ise, kısa vadede gerçekleştirilebilir. Bu tedbirler, yaşlılar ve bedensel engelliler için tasarlanmış klozet tipi tuvaletlerin sağlanması (köyde yaşayan birçok yaşlı özellikle abdest için tatmin edici temizlik sağmadığı gerekçesiyle klozet tercih etmemektedir.), evlerin önünde bulunan yüksek eşiklerin kaldırılması, bazı evlerde bulunan dar, dik ve tutunma yerleri olmayan merdivenlerin uygun hale getirilmesidir. Köyde kış aylarında yoğun kar yağışı ve aşırı soğuklar nedeniyle yaşlılar evlerine kapanmakta ve gündelik işlerini yapmakta dahi acze düşmektedirler. Kar temizliğinin yapılması, evlerin önünde, yollarda, elektrik kablolarında oluşan buzlanmanın önlenmesi, yolların açılması, donan sulara, su borularına ve kanalizasyon ayaklarına çözüm üretilmesi acilen yapılması gereken hizmetlerdir.

2. Kendi kıt kaynakları ve köyün sosyal yapısı sayesinde asgari hayat standardında yaşamaya çalışan ve fakat son derece kanaatkâr bir tavırla mevcut olanla yetinmeye çalışan bu

yaşlılara devletin müdahalesi gerekmektedir. Öncelikle maddi güvence içinde yaşayabilmeleri aile içi ilişkileri de kapsayacak şekilde yasal düzenlemeler **yapılabilir**. Sosyal hizmetlerden ise anında yararlanabilmeleri gerekmektedir. Sosyal hizmetlerin özellikle sağlık ve bakım hizmetlerinin “şimdi ve derhal hizmet” anlayışı doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir. Her Köye sağlık evi açmak maliyetli bir iştir. Ancak civar köylerin de bağlı olduğu bir merkez köy tayin edilerek bu maliyet düşürülebilir. Bu merkez köy, taşınmalı sistemle civar köylerden öğrencilerin taşındığı Okulu olan köy olabilir. Bu merkezde sağlık evi yanında aşevi gibi kurumlar da oluşturulmalıdır. Yaşlılara aşevinden her gün sıcak yemek getirilmesi, sağlık evindeki profesyonellerden oluşan bir mobil ekibin civar köyleri gezmesi, anında ve yerinde hizmet vermesi, periyodik taramaların ve sağlık konusunda bilgilendirmenin yapılması, ağır vakalarda ise aynı mobil hizmetle kente taşımının sağlanması ivedilikle yapılması gereken hizmetlerdir. Bu hizmetleri alan yaşlıların ödeyeceği ücret miktarı ya da bedava olup olmayacağı, muhtarlıklardan maddi durumlarının belgelenmesi suretiyle kararlaştırılabilir. Ayrıca bu merkez köyde civar köylerin her türlü ihtiyacının karşılanacağı, sipariş ve servis imkânı sunan bir alışveriş merkezi yapılabilir ve özellikle yaşlıların ulaşımına ilgili özel işlerinde kolaylık sağlayacak taşıtlar sağlanabilir. Böylece yaşlılar en temel ihtiyaçları olan ancak yapmakta güçlük çektikleri ekmek yanında, diğer ihtiyaçlarını da kolaylıkla karşılayabilir, civar köylerdeki akrabalarını ziyarete gidebilir.

3. Araştırmamızdan çıkan bir diğer sonuç ise aciz, yetersizlik, düşkün ve bağımlılık derecesi en düşük olan bakıma muhtaç yaşlıların dahi huzurevlerine gitmek istememeleridir. Huzurevleri, yoğun duygusallık ve acz içinde olan yaşlılara gereken şefkati veremediği yönündeki olumsuz algılar nedeniyle tercih edilmemektedir. Mevcut huzurevlerinin iyileştirilmesi adına, işleyişi konusunda daha fazla araştırma yapılması ve ortaya çıkan bulgular ışığında muhtemelen bürokratik katılık yerine, şefkatin ön plana geçtiği bir bakım anlayışının getirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda huzurevlerinin hayır kuruluşlarıyla işbirliği içinde olması ve özellikle bakım ile ilgili hizmet veren personelin hayırseverlik anlayışı içinde yetişmiş personel olması önerilebilir. Yardım ve bakım görmeden yaşamını sürdürmeyecek durumda olan yaşlılar huzurevine gitmek yerine, kendi evlerinde kalarak bakım hizmetlerinden yararlanmak istemektedirler. Aile ortamında bakım en ideal çözümdür. Ancak mevcut koşullarda sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, hekim, psikolog, fizyoterapist, yaşlı bakıcısı, hasta bakıcı gibi profesyonel elemanların yer alacağı bu örgütlü yapının maliyeti yüksek görünmekte ve bu uygulamanın hele hele köylerde mümkün olabilmesi uzun **bir** süreç bir gerektirmektedir. Göç sonrası ortaya çıkan yeni düzenlerine, yeni koşullarına uyum sağlamaya çalışan Köyde, daha önce kendi yaşlısına bakan ailenin bu işlevini bugün fiilen geleneksel değerlere sadık komşular tarafından kendiliğinden gerçekleştirmektedir. Almanya’da ise, özellikle kırsal bölgelerde bir komşuluk dayanışması tesis etmek için “Komşular arası Yardımlaşma Derneği” (Nachbarschaftsdienste) adı altında dernekler kurulmaktadır. Bu yapay oluşumların amacı, komşular arasında karşılıklılık esasına göre de olsa bir dayanışma sağlamaktır. Yoğunlukla yaşlıların rağbet ettiği bu derneklerde, alışveriş yapmak, ilaç getirmek, çiçek sulamak gibi gündelik işlerde karşılıklı yardımlaşmalar düzenlenmektedir. Her gün belirli bir miktar para karşılığı ise sıcak yemek verilmektedir. Ayrıca yabancı dil, bilgisayar öğrenmeleri için kurslar, yurt içi- yurt dışı geziler düzenlenerek boş zaman değerlendirme faaliyetleri sunulmaktadır.

Yaşlı nüfusun yoğun olduğu köylerimizde yaşlılara yönelik daha önce ailenin ve yakın akrabaların yüklendiği rolleri komşular yerine getirmektedir. Bu doğal süreçte gerçekleşen komşu yardımının daha fazla sürdürülebilir hale getirilmesi için bir tür düzenleme yoluna gidilebilir. Örneğin, komşuların enformel olarak yaptığı bakım hizmeti resmileştirilebilir.

Başka bir ifadeyle, yaşlı bakımı için komşulara resmen yükümlülük verilebilir, eğer kapsam dâhilinde değilse sosyal güvenlik kapsamına alınabilir ya da ek sosyal yardım verilebilir. Böylece karşılığı alınan bu hizmetin devamlı olması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Bal, H. (1999). Kent Sosyolojisi, Ankara.
- Danış, M. Z. (2009). “Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar”, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 20, Sayı 1, ss. 67-84.
- Denzin, N. K. (1989). Interpretive Interactionism, Newbury Park: Sage Publications.
- Çelebi, N.. (2004). Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Denzin, N. K. ve Y. S. Lincoln. (2003). “Introduction: the Discipline and Practice of Qualitative Research” in Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, Collecting and Interpreting Qualitative Materials, Sage Publication, 2003.
- Faist, T. (2003). Uluslar arası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Çev., Azat Zana Gündoğan, Can Nacar, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Hortaçsu, N. (1997). İnsan İlişkileri, Ankara.
- Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008). “Türkiye’nin Demografik Dönüşümü”, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), 2008, Hacettepe Üniversitesi.
- Kalınkara, V. (2000). “Farklı Yaşam Dönemindeki Ailelerin Konut ve Yakın Çevreye Yönelik Beklentileri”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, C. 3, S. 1-2, Güz, ss.41-60.
- Moles, A. A. (1985). “Yaşam Kalitesi ve Çevresel İstikrarlılık”, Çev. Nuri Bilgin, Seminer, E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayını, S. 4, Ocak.
- Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖYHGM),(2012). “Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı”, Ankara.
- Özdemir, S. (2004). “ Sosyal Refahın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: “Refah Karması” ve Sosyal Refah Sağlayıcı Kurumlar”, Sosyal Siyaset Konferansları, S. 48, ss. 98-127.
- Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü (SSKGM),(2007). “Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı”, Yayın No: DPT, 2741.
- Toksöz, G. (2006).Uluslararası Emek Göçü, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK (2014). Adresi Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (ADNKS).

SÖZLÜ KAYNAK

Kaya, Haluk (2014), Uzman Pedagog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Frakfurt, Almanya